Mihai Eminescu în căutarea „cuvântului ce exprimă adevărul”

Mariana FLAIŞER*

Key-words: *translator, Rötscher, neologism, euphony, eruditionis*

În unele articole din presa vremii, în recenzii, în scrisori, Mihai Eminescu îşi exprimă, deseori, opiniile privind limba română, necesitatea traducerilor unor opere importante din literatura universală sau din diferite ştiinţe în limba română. Mai presus de aceste păreri fulgurate stau creaţiile lexicale proprii din întreaga sa operă într-o limbă românească ale cărei virtuţi poetice Eminescu ştie să le descopere şi să le crească într-un mod inegalabil până la el şi de la el înspre eternitate. C. Noica nota cu sensibilitate despre „jocul [eminescian] al *gândului* şi *cuvântului* cu ele însele [când] nu se joacă decât cel care s-a împătimit în ele, până a deveni din supus, al lor stăpân” (Noica 1992: 142). „Jocul cuvântului şi gândului” s-a desăvârşit în timp prin alegerea dintre toate plăcerile lumii, „a petrecerii” în lumea cărţilor, fapt care i-a înlesnit formarea unei vaste culturi.

De altfel, G. Călinescu cercetând „hotarele *culturii* lui Eminescu” ajunge la concluzia că poetul „n-a fost un monstrum eruditionis, dar a fost un om foarte cult” (Călinescu 1976 I: 356, 553). Una din ipostazele omului de cultură, Eminescu, pe care exegeza eminesciană a avut-o mai puţin în atenţie este aceea de *traducător*. Având o permanentă preocupare pentru cultivarea limbii române, Eminescu este de părere că traducerile din epoca sa nu trebuie să se rezume la texte de „valoare îndoielnică” care nu slujesc nici culturii şi nici „curăţeniei limbii româneşti”.

> Traducerea unor scrieri fără valoare este munca cea mai uşoară care dispensează pe scriitor de producerea proprie şi de la cumpănirea termenilor… Traducătorul trebuie să cumpănească cuvânt cu cuvânt şi frază cu frază (Eminescu 1970: 64).

Dacă se face un inventar al scrierilor traduse de Eminescu, se observă, lesne, că poetul rămâne credincios crezului său şi alege, în general, mari opere ale culturii universale, din domeniul filozofiei, sau al literaturii şi al teoriei literare[1]. Asupra valorii traducerilor lui Eminescu, a limbii române din lucrările traduse, cercetători precum I. Pogoneanu, G. Călinescu, Zoe Dumitrescu Buşulenga, C. Noica, D. Caracostea, Ioan Rotaru, Aurelia Rusu, Ioan Oprea au evidenţiat rolul autorului în structurarea terminologiei filozofice, a formării limbii române moderne,

* Universitatea de Medicină şi Farmacie „Grigore T. Popa”, Iaşi, România.

[1] O listă a traducerilor realizate de Eminescu aflăm în Călinescu 1976 I: 340–349.

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

menţionând, în acelaşi timp, şi unele scăderi ale tălmăcirilor eminesciene: „înfăţişarea uşor arhaică a unor cuvinte, o puternică nuanţă ardeleană în unele traduceri", aspectul uneori „greoi, neclar al limbii". Sunt opiniile lui Pogoneanu reluate de C. Noica (1992: 282). În toate comentariile referitoare la traducerile eminesciene este apreciată „seriozitatea muncii de traducător, Eminescu [gândind] cuvântul în funcţie de context" şi luând în considerare „bogăţia de nuanţe a termenului", dovadă fiind notele marginale şi sublinierile din textul tradus (Noica 1992: 301). Zoe Dumitrescu-Buşulenga surprinde sintetic urmările actului traducerii în creaţia eminesciană, în general, originalitatea receptării şi prelucrării izvoarelor[2]. Traducând dinRötscher, Moritz Lazarus, Machiavelli, la doar 18–20 de ani, Eminescu dovedeşte o deosebită maturitate în gândire, în felul în care interpretează textele şi ideile din aceste traduceri, idei fructificate în scrierile sale ulterioare, în mod particular în publicistică, în cronicile dramatice, în comentariile privind creaţiile literare ale timpului dar şi în opera sa literară.

Urmărind aspectul limbii române din traducerile eminesciene se pot observa unele particularităţi lexicale care îl integrează pe autor printre contemporanii care se confruntau cu aceleaşi „scăderi" ale limbi române în diferite domenii ştiinţifice, cu dificultăţi în traducerea şi adaptarea împrumuturilor.

Astfel, o caracteristică a traducerilor eminesciene este prezenţa unui număr însemnat de termeni populari, elemente lexicale resemantizate sau supuse unor procese derivative care să înlesnească o cât mai mareapropiere de sensul termenilor originari. Folosirea elementelor lexicale populare, fie în scrierile literare, fie în traducerile menţionate, nu a fost motivată de vreo atitudine antineologizantă a poetului ci, mai degrabă, de convingerea că în alegerea cuvintelor noi în locul celor vechi trebuie să existe o dreaptă măsură.

> A primi în locul vorbei româneşti una latină [de exemplu], a primi un sinonim care însemnând aceeaşi, însemnează totuşi şi altceva, o altă nuanţă a înţelesului, asta însemnează a-şi înavuţi, a-şi înnobila limba (Eminescu 1970: 227).

Dacă în lirică, sau proză, libertatea creatorului de a-şi alege cuvintele potrivit gândului şi simţirii era totală, în traduceri Eminescu avea de surmontat două mari obstacole, pe de o parte, corpusul încă nefinisat al terminologiei filozofice, al limbajului ştiinţific în general, şi o altă dificultate, ca o consecinţă a lipsurilor amintite, necesitate adaptării termenilor neologici sau folosirea termenilor populari româneşti şi crearea altora pe terenul limbii române[3].

În traducerea cărţii lui Rötscher, *Arta reprezentării dramatice* (Eminescu 1979), dar şi în celelalte traduceri, se observă o permanentă încercare a autorului de *a impune termenul popular* în locul neologismului, dublând elementul lexical împrumutat prin notaţii deasupra cuvântului sau la marginea paginii, ca în exemplele

[2] În *Prefaţa* la volumul Eminescu 1984: XVII, Zoe Dumitrescu-Buşulenga scrie: „Întâlnirea cu o idee a generat mai întâi, imagini literare, a produs în artist o bruscă explozie pe tărâmul creativităţii specifice, şi abia mai târziu s-a cristalizat în întrupări oarecum teoretice".

[3] Ioan Oprea (1996: 164) notează în acest sens: „Pentru Eminescu, un pasionat al expresiei din textele vechi şi un admirator al limbii populare… a uza în exprimarea filozofică de posibilităţile oferite de limba veche şi populară era un act de reabilitare a tezaurului ascuns, pe care omul de cultură are datoria de a-l redescoperi şi a-l repune în valoare".

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

următoare: ***demandaţiune*** (*cerinţă*) (Eminescu 1979: 210), ***va devina*** (< fr. *deviner*) (*ghici*) (*ibidem*: 248), ***ecoul*** (răsunetul) (*ibidem*: 195), ***fatigele*** (*dificultăţile*) ***laboarei*** (*muncii*) (*ibidem*: 192), ***modul*** *şi maniera formării* (*chipul* pentru *modul* [n.n.]) (*ibidem*: 185), *se vede silit* ***a nega*** (*a se lepăda de*) (*ibidem*: 184), ***pondul*** (*greutatea*) (*ibidem*: 195), ***pasagele*** (*locurile*) (*ibidem*: 384), ***principală*** (*de căpetenie*) (*ibidem*: 354), ***sulevează*** (*ridică*) (*ibidem*: 348), ***ilustrează*** (*deosibeşte*) (Eminescu 1984: 41), ***infinite*** (*nemărginite*) (*ibidem*: 121), ***nulitatea*** (*nimicnicia*) (*ibidem*: 43), ***perturbat*** (*împiedicat*) (*ibidem*: 48), *mintea* ***pură*** (*curată*) (*ibidem*: 47) etc.

O altă categorie de termeni populari româneşti din traducerile eminesciene o constituie, de data aceasta, cuvintele vechi româneşti selectate de Eminescu pentru a înlocui elementele lexicale originare, sau cuvinte create prin derivare, uneori prin resemantizare. Astfel de termeni sunt: ***auzitor*** (pentru *auditor*) (Eminescu 1979: 293), ***concântec*** (*ison*) (*ibidem*: 292), *omul* ***îşi făţăreşte*** (*îşi expune*) *individualitatea* (*ibidem*: 193), ***greumântul*** *spiritului* (*ibidem*: 217), *plină de-****ncântec*** (*încântare*) (*ibidem*: 205), *am făcut o* ***îndegetare*** (*ibidem*: 240), *declamaţiune* ***miruită*** (*blagoslovită*) (*ibidem*: 335), ***să prevază***, în loc de *să transpară* (*ibidem*: 324), ***sperioşia*** *cugetării* (*ibidem*: 339), *opera* ***supratrăieşte*** (*ibidem*: 205), *defectele* ***timpuozităţii*** (*ibidem*: 216), *calea ştiinţelor* ***se îmburuienează*** (*concreşte*) (Eminescu 1984: 64), ***secăciunea*** *frazei* (*ibidem*: 15) etc.

Multe dintre exemplele de mai sus sunt calcuri lingvistice, cu o mai mare frecvenţă întâlnindu-se *calcurile de expresie*[4] de tipul: ***auzitor*** (Eminescu 1979: 293), ***concântec*** (*ison*) (*ibidem*: 292), *plină de-****ncântec*** (*ibidem*: 205), *am făcut o* ***îndegetare*** (*ibidem*: 240), ***neatârnător*** (*nedependent*) (*ibidem*: 233), *opera* ***supratrăieşte*** (*ibidem*: 212), ***timpuozitate*** (*ibidem*: 216), *apreţieri* (***apreţuiri***) (Eminescu 1984: 47), ***soiuri*** *ale vieţii spirituale* (*speţii*) (*ibidem*) etc.

Formele lexicale derivate ca *a îndegeta*, *concântec*, *-ncântec*, *timpuozitate*, *a supratrăi* etc. se pot decodifica relaţionând modelele iniţiale din limba donatoare cu termenii folosiţi în traducerile lui Eminescu.

Contextul „am făcut *o îndegetare* cum poate să lucre natura…” (Eminescu 1979: 240) permite interpretarea lui *a îndegeta*, *a indica*, *a arăta*, dar şi *a clasifica* (index având şi accepţia de ‘clasificare’). *A supratrăi* (*ibidem*: 212) calchiază neologismul francez *survivre*. Forma *a supratrăi* nu s-a impus, astăzi utilizându-se *a supravieţui*. *Timpuozitate* pare a fi o creaţie lexicală care ar trebui să echivaleze neologismului francez *temporalité*, după modelul căruia (*timp* + sufixul lat. *-itas-itatis*) a fost construit derivatul românesc. Interesante sunt şi cuvintele *ncântec* (*încântec*) pentru *încântare*, *farmec* şi *concântec* (pentru *ison*), două derivate cu prefixele *in-*, respectiv *con-* şi care se înscriu în categoria calcurilor lingvistice. De ce preferă Eminescu expresia „plină de-*ncântec*” (*ibidem*: 205), când în opera sa lirică foloseşte, frecvent, pentru aceeaşi noţiune, *farmec*? Opinăm că forma *-ncântec* s-a potrivit mai bine contextului care descria jocul unei actriţe franceze. Prin urmare, Eminescu a căutat un echivalent românesc care să fie, ca gen şi formă, apropiat elementului lexical francez, *enchanter*. De altfel, câteva fraze mai departe, foloseşte sinonimul *farmec*. ***Con****cântec* explică, de fapt, ce este isonul, o melodie care însoţeşte o altă melodie.

[4] Pentru mai multe detalii referitoare la problema calcurilor lingvistice, vezi Munteanu 1990: 2160.

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

Printre creaţiile lexicale eminesciene se află verbele *a apreţui*, *a prevedea* (*să prevază*), *să transpară* (*ibidem*: 324) care calchiază modelele franceze: *apprécier*, *transparaître*.

Deşi în secolul al XIX-lea, nu doar în spaţiul românesc, dar şi pe plan european, existau opinii ferme în contra neologismelor, care cereau folosirea cu parcimonie a acestora, uneori chiar excluderea lor din limbă, în scrierile eminesciene, neologismul este o realitate lexicală mereu prezentă. În consonanţă cu ideile timpului şi cu opiniile maioresciene (care scria: „neologismul fiind un produs intelectualizat este lipsit de seva expresiei poetice" – T. Maiorescu, apud Caracostea 2000: 267), Eminescu declară, poate prea devreme, că „epoca experimenţiunii cu vorbe şi forme străine au trecut" (apud *ibidem*: 267). Prezenţa în număr mare a neologismelor, „a vorbelor şi formelor străine" în traducerile lui Eminescu, în opera sa, în general, contrazice părerile acelora care îl considerau pe poet un antineologizant. În acest sens, G. Călinescu scrie: „Dar că Eminescu fugea de neologism, aceasta nu e adevărat […] versurile lui cuprind neologisme dintre cele mai tehnice" (Călinescu 1976 II: 493).

Impresionant este mai ales efortul traducătorului de a adapta neologismele, şi aşa cum am menţionat, de a găsi corespondentele româneşti cele mai adecvate[5]. Cercetările referitoare la neologismul eminescian din traduceri pun în evidenţă următoarele realităţi: în textele traduse de Eminescu, în Kant şi în transcrierea logicii lui E. Murgu, o pondere însemnată o au latinismele. I. Oprea vorbeşte de „amprenta latinistă din opera filozofică ca urmare a utilizării numărului ridicat de glose cu termeni şi expresii latineşti" (Oprea 1996: 168).

Pe lângă termenii latineşti, un număr însemnat de neologisme de provenienţă franceză demonstrează că în traducerea lui Rötscher, de pildă, Eminescu „folosea un dicţionar german–francez, fapt care explică intercalarea [corespondentelor] franceze" (Aurelia Rusu, în note la Eminescu 1979: 723) în text, între termeni germani şi româneşti. O constantă a traducerilor, menţionată de exegeza eminesciană, este prezenţa neologismului în imediata apropiere a termenului popular românesc. Inventarul de termeni pe care l-am făcut pe baza traducerilor din Kant (*Critica raţiunii pure*) şi Rötscher (*Arta reprezentării dramatice*) întăreşte concluziile menţionate. Trebuie accentuată, totuşi, modernitatea unor vocabule din categoria neologismelor, care pentru acea vreme reprezentau îndrăzneli lexicale, dar mai ales, o serioasă cunoaştere a limbilor străine (germană, franceză, latină) şi o vastă cultură.

Astfel de neologisme sunt: *a adera* (*adhera*) (Eminescu 1979: 90), *coexistenţă* (*ibidem*: 401), *concept* (*ibidem*: 167), *elucubraţiuni* (*ibidem*: 343), *pregnant* (*ibidem*: 302), *a prevala* (*ibidem*: 393), *aberaţiune* (Eminescu 1984: 30), *afinitate*, *a rejecta* (*ibidem*: 53), *aserţiune* (*ibidem*: 48), *percepţiune* (*ibidem*: 153), *persuasiv* (*ibidem*: 48), *stimul* (*ibidem*: 23) etc. Între neologisme, unele păstrează încă forme neadaptate fonetic sau care nu au o încadrare morfologică convenabilă: ***atrapare*** (Eminescu 1984: 223), ***audacie*** (*ibidem*: 256), *tonuri* ***base*** ('joase', [n.n.]) (*ibidem*: 321),

[5] Zoe Dumitrescu-Buşulenga, în Eminescu 1984: X, afirmă: „Foarte numeroasele echivalenţe sinonimice trădează într-adevăr un exerciţiu îndărătnic de fixare a noţiunilor unor ramuri de activitate artistică încă nu adânc împământenită la noi, de asimilare şi încetăţenire a acestora".

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

busilogiul *în esecuţiune* (*busiller*) (*ibidem*: 189), ***chietudinea*** *reflexiunii* (*ibidem*: 226), ***conquista*** (*ibidem*: 171), ***creatrice*** (*ibidem*: 200), ***devinează*** (*ibidem*: 272), ***ensamblu*** (*ibidem*: 171), ***eturdismentul*** *de sine* (*ibidem*: 454), *urechea* ***rudă*** (< fr. *rude*) (*ibidem*: 302), ***să sacreze*** (*ibidem*: 202), *plastică* ***tranquilă*** (*ibidem*: 195), ***veritate*** *naturală* (*ibidem*: 203) etc.

Exemplele menţionate pun în lumină dificultăţile de adaptare a neologismelor de diferite provenienţe, introduse în limba română prin traduceri, dificultăţi pe care mulţi oameni de cultură ai secolului al XIX-lea le semnalează în preambulul scrierilor lor. Fără îndoială că în cuprinsul paginilor din traduceri se întâlnesc şi stângăcii lexicale, creaţii derivative de tipul: *câştigabil, actorlâc* (Eminescu 1979: 227), *necesibil* (*ibidem*: 268) etc. Fără a fi făcut o statistică a termenilor populari, neologici, xenisme, arhaisme din traducerile eminesciene, se poate aprecia că limba română din textele menţionate este echilibrată şi, mai ales, dominată de suflul modernităţii. Călinescu scria în acest sens că frumuseţea limbii lui Eminescu nu stă în numărul mare de neologisme sau arhaisme, ci în felul în care sunt asociate „vorbele sale se conturează mai mult prin idee şi muzică decât prin culoarea lor lexicală” (Călinescu 1976 II: 518). Prezenţa neologismelor în traduceri şi constanta tendinţă a autorului de a le înlocui cu vocabule româneşti impun un scurt comentariu referitor la sinonimia (echivalenţa semantică) a termenilor folosiţi de Eminescu. Încercările lui Eminescu de a afla cuvântul potrivit, felul în care selectează corespondentele lexicale pentru termenii din textul originar, trădează structura lirică, sensibilitatea poetică a autorului, încât, pe bună dreptate, s-a făcut afirmaţia că citind aceste traduceri ai impresia că sunt texte eminesciene[6]. Aproape fiecare rând din textele traduse este plin de adnotări şi paranteze în care scriitorul propune variante pentru termenii traduşi, dovadă a căutării febrile a „cuvântului ce exprimă adevărul”. Iată câteva exemple de termeni, în viziunea lui Eminescu, echivalenţi semantic: ***afinitate*** (*înrudire*) (Eminescu 1979: 436), *asprimea* ***conceptului*** (*ideii*) (*ibidem*: 167), ***cuprinsul*** (*ţinutul*) (*ibidem*: 177), ***cuvânt*** (*vorbă*) (*ibidem*: 177), ***demandaţiune*** (*cerinţă, pretenţiune*) (*ibidem*: 210), *contraste* ***disparate*** (*desperechiete*) (*ibidem*: 177), ***doză*** *de confienţă* (*măsură*) (*ibidem*: 222), ***fructiferă*** (*fructuoasă*) (*ibidem*: 167), ***educaţiunea*** (*cultivarea*) *tonului* (*ibidem*: 267), *patos* ***fals*** (*dezbăierat, crăcănat*) (*ibidem*), ***inspiciune*** (*examinare, cercetare, inspectare, înţelegere*) (*ibidem*: 309), *să se* ***împreune*** (*întrunească*) (*ibidem*: 168), ***întâmplătoare*** (*ocazională*) (*ibidem*: 372), ***mijloace*** (*moienuri*) (*ibidem*: 268), *declamaţiune* ***moartă*** (*stearpă, goală, seacă*) (*ibidem*: 247), ***periferia*** *vocei* (*circumferinţă*) (*ibidem*: 327), ***a premerge*** (*a precede*) (*ibidem*: 90), ***reîntinerirea*** *unui spirit* (*rejunirea, junirea*) (*ibidem*: 170), *imagine* ***rotunzită*** (*rondă*) (*ibidem*: 176), *ştiinţa unei arte trebuie* ***să se sature*** (*să se îndoape, să se ghiftuiască*) (*ibidem*: 167), ***suferinţă*** (*mărtiriu*) (*ibidem*: 247), ***suflare*** (*aspiraţiune*) (*ibidem*: 307), ***timbru*** (*sunet*) (*ibidem*: 327), ***ton*** *nazal* (*sunet*) (*ibidem*: 307), ***veritabilitatea*** (*autenticitatea*) *talentelor* (*ibidem*: 231), ***artizani ai raţiunii*** (*artişti ai cugetării*) (Eminescu 1984: 55), *facultăţi* ***cognitive*** (*simţuale, conosciintive*) (*ibidem*: 99), ***cumpănă*** (*a cumpăni*, [n.n.]) (*compară*) (*ibidem*: 208), ***hotară*** (*margini*) (*ibidem*: 68), ***împărţeală***

[6] „Trecând peste traducerile eminesciene trăieşti ciudata senzaţie că textul aparţine tămălcitorului în aşa măsură sunt de adevărate, de vii, de el însuşi”, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, în Eminescu 1984: XXXVIII.

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

(*împărţitură*) (*ibidem*: 77), ***a mântui*** (*a sfârşi*) *o lucrare* (*ibidem*: 41), *se simte* ***perturbat*** (*împiedicat*) (*ibidem*: 48), ***poleială*** (*lustrul*) *adevărului* (*ibidem*: 113), *conştiinţă* ***reală*** (*aievea*) (*ibidem*: 69), ***scrutare*** (*cercetare*) (*ibidem*: 86) etc.

Pentru exemplele de mai sus există câteva posibile explicaţii referitoare la alegerea termenilor. Astfel, în căutarea unui echivalent românesc pentru termenul străin, în aflarea unui sinonim apropiat neologismului din textul tradus, Eminescu preferă să păstreze neologismul care exprimă mai clar, mai sigur, ideea. De pildă pentru *ton* şi *timbru*, Eminescu traduce prin acelaşi termen *sunet*. Nemulţumit de confuzia care ar fi intervenit în text, alege, în mod corect, cuvintele din textul originar. Alteori, eufonia cuvintelor, relaţionări imperceptibile de profunzime, au putut dicta alegerea între *cuvânt* şi *vorbă*, *cuprins* sau *ţinut*, *a mântui* şi *a sfârşi*, *poleiadă* şi *lustru* etc.

Este unanim acceptată ideea că sinonimia perfectă este o realitate lexicală greu de întâlnit. Se admite totuşi existenţa unei *echivalenţe semantice* în cazul termenilor care pot să acopere, satisfăcător, semantismul unor vocabule dintr-un text aparţinând altui spaţiu lingvistic. În acest caz, se poate face trimitere la conceptul coşerian al sinonimiei – componentă a universaliilor limbajului. „Nivelul universal interesează sinonimia intralingvistică cu privire la problema împrumuturilor, a calcului frazeologic în paralel cu fenomenul poligenezei şi asta pentru că, deseori, se întâmplă ca expresii împrumutate sau calchiate să intre în relaţii de sinonimie cu altă expresie sau alte expresii din limba de adopţie. Sinonimia intralingvistică […] este singura cu adevărat valabilă” (Munteanu 2006). Prin urmare, transferurile semantice care se regăsesc în unii termeni şi expresii frazeologice, calcuri, din traducerile lui Eminescu, pot fi catalogate drept sinonime intralingvistice.

Plecând de la premiza că în activitatea de traducător, poetul Eminescu a dominat în actul ingrat al translării recreând, reformulând şi, în sfârşit, dând valoare artistică cuvintelor, am ales pentru exemplificare următoarele cuvinte. De pildă, Eminescu preferă în locul neologismului *real*, cuvântul românesc *aievea* şi derivatul *aievnic*. Cunoştinţa *reală*, în textul eminescian este cunoştinţa *aievea* (Eminescu 1984: 67), cugetare *aievnică* (*ibidem*: 197), etc. Dacă în poeme cuvântul *aievea* este folosit pentru eufonia lui, multiplele vocale sugerând dilatarea fără limite a timpului, în traduceri este posibil să fi fost influenţat de limbajul *Logicei* lui E. Murgu, unde aceste vocabule apar frecvent. Între *izvor* şi *sursă*, în contextul traducerii din Kant, selectează termenul românesc *izvor*: „Timp şi spaţiu sunt deci *două izvoară* de cunoştinţe” (*ibidem*: 95). Cunoştinţa noastră răsare din *două izvoare*, ale sufletului (*ibidem*: 104). Cititorul poemelor eminesciene sigur va rememorau versurile: „Acolo *lângă izvoară* iarba pare de omăt”, fapt care adaugă cuvintelor conotaţii, probabil negândite de traducător.

În concluzie, opera de traducător a lui Eminescu are în cultura românească o deosebită importanţă. Pe de o parte, traducerile eminesciene aduc în planul larg al culturii naţionale importante opere filozofice, literare, de teorie (estetică) a teatrului, de lingvistică, din cultura universală. Pe de altă parte, în planul limbii române, Eminescu, prin traducerile sale, contribuie la neologizarea şi modernizarea acesteia prin numeroase serii sinonimice, prin reconsiderarea sensului unor vechi cuvinte româneşti. Felul în care a ştiut să armonizeze toate aceste elemente lexicale demonstrează că, aproape întotdeauna, Eminescu a aflat „cuvântul ce exprimă adevărul”.

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)

Bibliografie

Caracostea 2000: D. Caracostea, *Expresivitatea limbii române*, Iaşi, Editura Polirom.
Călinescu 1976 I, II: G. Călinescu, *Opera lui M. Eminescu*, Bucureşti, Editura Minerva, vol. I–II.
Eminescu 1970: *M. Eminescu despre cultură şi artă*, Iaşi, Editura Junimea.
Eminescu 1979: M. Eminescu, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, vol. V.
Eminescu 1984: M. Eminescu, *Opere*, Bucureşti, Editura Minerva, vol. VII.
Munteanu 1990: Eugen Munteanu, *Tipuri de calcuri lexicale în Biblia de la Bucureşti (1688) şi în versiunile preliminare contemporane cu exemplificări din cartea înţelepciunii lui Solomon*, în „Analele Ştiinţifice ale Universităţii «Alexandru Ioan Cuza»” din Iaşi (serie nouă), Lingvistică, t. XXXVI.
Munteanu 2006: C. Munteanu, *Nu există sinonimie interlingvistică cu referire la sinonimia frazeologică*, în „Limba română” (Chişinău), nr. 4–6, an XVI.
Noica 1992: C. Noica, *Introducere în miracolul eminescian*, Bucureşti, Editura Humanitas.
Oprea 1996: Ioan Oprea, *Terminologia filozofică românească modernă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Rusu 1979: Aurelia Rusu, *Prefaţă* la ediţia critică, note şi variante, *Mihai Eminescu, Opere V*, Bucureşti, Editura Minerva.

Eminescu Looking for the “Word that Expresses the Truth”

A researcher can write about Mihai Eminescu only when he has something really important and, especially new to say. In the Romanian literary criticism, over the 125 years since the death of Eminescu, hundreds, thousands of articles, studies and books that have examined themes, motifs of Eminescu’s poetry have appeared, they have studied the sources of inspiration, they have made classifications, in a word they “invaded” Eminescu‘s territory, seeking to know it, to master it and, especially, to explain it to others through the filter of their own sensibilities and culture. Among others, Aurelia Rusu, G. Călinescu, C. Noica, Zoe Dumitrescu Buşulenga, I. Oprea, etc. wrote about *Mihai Eminescu the translator*.

Zoe Dumitrescu Buşulenga highlights “the poet’s pleasure to translate” and notes the effort of “assimilation and naturalization of so many difficult concepts” both from the field of the theory of dramatic creation and of the philosophy and other fields. The comments from our article dare to capture this laborious work of the translator, of the creator of literary Romanian language to find the most suitable Romanian correspondences for some German words that entered the Romanian language and thanks to the Eminescu’s interpretation from Kant, Rötscher. The fruits of Eminescu’s work as a translator are found in two directions. On the one hand, in bringing important philosophical, historical, literary and linguistic theory works in the general plan of the Romanian culture. On the other hand, in the plan of the Romanian language, M. Eminescu contributes with the translations referred to the neologization and the modernization of the literary language, its enrichment with many unexpected series of synonyms of great beauty and expressiveness.

BDD-A14960 © 2014 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:57 UTC)